

Dit is anders

MARIA FEENSTRA

Carroussel van herinneringen

Pieter T'Jonck

Gezien op 02 augustus 2023
Dactylo De Grote Post Oostende, in het kader van TAZ 2023

Maria Feenstra' s voorstelling 'Dit is anders' is ook echt heel anders dan andere voorstellingen, als je al van een voorstelling kan spreken. Beeld/Audio installatie komt al beter in de buurt. Maar het werk is vooral anders omdat het gaat over gemis, over het moment dat iets maakt dat alles in een leven plots anders, onvolledig wordt. Daarnaast stelt het ook de vraag hoe je zoiets documenteert, en hoe aanwezig de documentairemaker kan, mag of... moet zijn.

03 AUGUSTUS 2023

Het begint met een voicemail. Een vrouw laat haar dochter weten dat ze elkaar moeten spreken. Er is iets aan de hand. Er volgt een voicemail in omgekeerde richting: 'Telefoon gemist. Alles goed?' of zoiets. Herkenbare frustratie over gemiste oproepen. Op het scherm in de Dactylozaal van de Grote Post is dan nog niets te zien. Het is pikdonker.

Dan verschijnen beelden: vage, mistige silhouetten van huizen, fabrieken, windmolens, bomen trekken langzaam voorbij over het scherm. Dezelfde beelden blijven maar terugkomen in loop. Drie kleine cirkels met een blauwige rand lichten iets helderder op. Als de schaduwen die cirkels passeren krijgen ze iets meer contrast en iets scherpere omtrekken, om dan weer weg te zakken in de mist.

Pas na de voorstelling ontdek ik hoe dat beeld ontstaat. Midden in de zaal staat een roterend plateau waarop piepkleine, gekromde silhouetten van gebouwen, bomen en een windmolen gemonteerd zijn. In een uitsparing in de plaat staan drie miniatuurspots die een geconcentreerde lichtcirkel op het scherm projecteren. Een diffusere spot vult het hele scherm. Het beeld op het scherm is niets anders dan de gecombineerde schaduwen van die lichtbronnen.

Het effect van die beeldinstallatie, een ontwerp van Inne Feenstra – broer van Maria Feenstra – is bijzonder. Je hebt het al na een minuut of zo 'gezien' maar de eeuwigdurende passage van altijd dezelfde motieven, die steeds andere details

prijsgeven, heeft een meditatief effect. De beelden brengen rust. Rust die je aandachtig doet luisteren naar wat volgt.

Op een geluidsband begint Maria Feenstra te vertellen. Over het plotse overlijden van haar moeder en het gemis dat er het gevolg van was. Hoe ze zo ging nadenken over wat gemis dan is. Hoe je dat ervaart. Daardoor komt ze op de idee om een documentaire te maken over gevangenen: wat zij missen, en wat hun familie mist. Ze vangt bot als ze een cipier vraagt of ze gevangenen zou kunnen spreken. Daar gaat de leidinggevende over. Die weigert: het zou de gevangenen maar onrustig maken.

Feenstra verandert daarop het geweer van schouder, en zoekt familieleden op. Ze komt uit bij een diepgelovige Marokkaans-Vlaamse vrouw. Haar verhaal is erg bijzonder. Haar man belandde door zijn verslaving in de gevangenis. Zij scheidde van hem, niet omwille van die gevangenisstraf, maar omwille van die verslaving. Nochtans schrijft ze hem niet af. Ze koestert de goede momenten, en ze wil niet dat haar kinderen hun vader afwijzen of vergeten. Ze erkent dat ze hem allemaal missen, dat er iets ontbreekt nu hij er niet is.

Die dubbelzinnige houding blijkt uit een verrassend detail: ze laat een kast, die hij ooit moest verplaatsen naar een andere kamer, gewoon staan, om haar eraan te herinneren waarom ze hem niet langer *als haar man* wou. Dubbelzinnigheid en herinneringen, onbetrouwbaar als ze zijn, worden een thema.

In de loop van het verhaal krijgen de voorbij trekkende beelden daardoor een nieuwe betekenis: hun vaagheid gaat staan voor vervagende herinneringen: vertrouwde beelden die hun scherpe kantjes verliezen, maar af en toe, in de cirkeltjes, weer oplichten, zonder ooit hun volle kleur te herwinnen.

Een andere documentairemaker zou een ander verhaal over gemis, met een andere getuige, opgeleverd hebben.

Dat verhaal, dat hier onmogelijk weer te geven valt, is op zich al bijzonder. Maar minstens zo bijzonder is de relatie die ontstaat tussen Feenstra en de vrouw. Die oppert abrupt, maar terecht, de bedenking dat de interviewster nu wel heel veel over haar weet, maar zij niets over de interviewster. Je hoort Feenstra twijfelen. Ze wilde zich toch klein maken, verdwijnen als documentairemaker om haar ‘object’ alle ruimte te geven?

Zo werkt het natuurlijk niet, want dat object is een subject, die zich maar bloot geeft omdat ze Feenstra vertrouwt, omdat ze voelt dat ook Feenstra worstelt met een gemis. Al is dat niet van een gevangene, maar een overleden moeder. Een andere documentairemaker zou een ander verhaal over gemis, met een andere getuige, opgeleverd hebben.

Je merkt daar dat er iets anders in het spel is. Je zou het schroom kunnen noemen. Feenstra schroomt om brutaal in te breken in het leven van de vrouw. Ze is te fijnzinnig om niet respectvol afstand te houden. Net daardoor komt de vraag naar de ‘waarheid’ van de documentaire zo helder naar voren.

Maar ze schroomt ook om over zichzelf te vertellen. Haar gesprekspartnet moet dat uitlokken, maar dan nog vernemen wij weinig over haar, op haar verwondering na over wat voor altijd voorbij is, en stilaan vervaagt. Een verhaal

dat uit elkaar valt in momenten.

Dat is op zijn manier ook dubbelzinnig. Er is geen mooi afgerond verhaal over haar en haar moeder, maar een carrousel van vervagende beelden (en smaken – de moeder moet een prima kokkin geweest zijn). Wat missen we? Welk geluk zijn we kwijt? Feenstra legt ons die vragen in alle eenvoud voor, maar hoedt zich voor antwoorden. Het getuigt van een indrukwekkende maturiteit. Je blijft heel lang stil na de laatste beelden.